

Bygningskrav i økologisk sauehold

Forfatter

Kjersti Berge, Norsk Landbruksrådgiving

Sammendrag

Hvilke bygningskrav vil gjelde for økologiske sauefjøs fra 2011 med tanke på tilgjengelig areal, liggeunderlag, lufting og arealbruk i lemninga? I denne artikkelen redegjør Kjersti Berge for bygningsmessige krav for økologisk sauehold.

Publisert

2009

Referanse

Sau og Geit nr.6/2009

Utskriftsdato

04.07.2020 www.fag.nsg.no

Bygningskrav i økologisk sauehold

Hvilke bygningskrav vil gjelde for økologiske sauefjøs fra 2011 med tanke på tilgjengelig areal, liggeunderlag, lufting og arealbruk i lemninga?

Gjennom ØkoSau-prosjektet i regi av Norsk Landbruksrådgiving er det etablert en arbeidsgruppe som har diskutert og vurdert ulike bygningsløsninger i forhold til økologisk god-

kjenning. Teksten under er et resultat av gruppas arbeid.

Arbeidsgruppa består av:

Lene Nilssen, Debio
Knut Evensen, Nortura
Britt Henriksen, Bioforsk Økologisk
Grete M. Jørgensen, UMB, Husdyrinstituttet
www.umb.no/iha/artikkel/miljo-til-sau
Lisbeth Hektoen, Animalia
Håvard Øyrehagen, Norsk Sau og Geit
Kjersti Berge, Norsk Landbruksrådgiving

Arealkravet

Det viktigste tilleggskravet til økologiske sauefjøs er kravet om at dyra skal ha tilgang på minst 1,5 m² pr. vinterføra sau (v.f.s.), og 0,35 m² pr. lam så lenge disse er inne om våren. Dette arealkravet gjelder, pr. i dag, bare for bygninger som er oppført eller ombygd senere enn 01.01.2001. Fra 2011 blir kravet gjeldende for alle økologiske sauebesetninger.

For produsenter som er i gang med en byggeprosess for å tilpasse seg de nye arealkravene vil det mest sannsyn-

Nyklipte påsettlam med fri tilgang til uteareal uten tak. Fint å ligge slik i solveggen, men er det regn eller for varmt velger dyra å ligge inne. Tilgang til sollys gjennom hele året er også forebyggende mot D-vitamin mangel.

lig bli mulig å få en dispensasjon fra arealkravet frem til 2013.

I konvensjonelle bygninger med drenerende gulv er normalt tilgjengelig areal pr. v.f.s. 0,8-1 m². For konvensjonelle tallefjøs er vanlig areal pr. v.f.s. 1,5 m², som for økologisk drift. Driver man med talle er altså overgangen til økologisk drift enkel med hensyn til bygningskravene.

Økt areal gir fordeler

I produsentmiljøet etterlyses ofte faglige begrunnelser for kravet om 1,5 m² tilgjengelig areal pr. v.f.s. For fjøsløsninger med drenerende gulv betyr dette kravet en betydelig økning i byggekostnad. Men ved å bygge etter disse kravene oppnår man også flere fordeler, særlig mot slutten av drektighetstida og i lemminga som er en kritisk periode i forhold til produksjonsresultat.

Det er gjort en studie av hvordan dyretetthet påvirker søyas melkeproduksjon, jurlhelse og mikromiljøet. Studien konkluderte med at dyretetthet er en kritisk faktor og anslår at et areal på mindre enn 2 m² pr. v.f.s. vil påvirke produksjonen og helsa til søyer negativt. En annen studie har vist at både reduksjon fra 2 m² til 1,5 m² og til 0,7 m² pr. v.f.s., medførte en økning i luftkonsentrasjonen av bakterier og andre mikroorganismer. Dette førte til høyere bakterie- og celleinnhold i

melka. Større areal pr. v.f.s. i inneføringstida reduserer det generelle smittepresset i besetningen og er et viktig forebyggende tiltak for god dyrehelse, i tråd med målsettingene for økologisk produksjon.

Mange byggeløsninger kan godkjennes

«Tilgjengelig areal» kan ifølge regelverket bestå av binger med drenerende gulv, talle eller som en kombinasjon av fast og drenerende gulv. Inneareal i kombinasjon med fritt tilgjengelig uteareal kan også godkjennes dersom utearealet er overbygd med tak. Dette gir rom for utallige varianter av løsninger. Det viktige i forhold til økologisk godkjenning er at bygningsløsningen faktisk gir 1,5 m² pr. v.f.s., og at den fungerer godt dyrevelferdsmessig for sauene. Dette betyr bl.a. at alle dyra skal ha tilgang på en bekvem og trekkfri liggeplass der alle dyra skal kunne ligge samtidig. Ulike saueraser, ullfell og drektighet påvirker det reelle kravet til liggeareal. Det er derfor ikke satt spesifikke tall i forhold til minstekravet til liggeareal, dette blir vurdert i hver besetning ut fra driftsopplegget.

Norske myndigheter godkjenner drenerende gulv

EU-forordningen krever at alle sauer skal ha tilgang til fast liggeunderlag. Dette kravet har norske myndigheter

gitt unntak for gjennom en særnorsk bestemmelse. Det stilles derimot krav til at nyfødte lam skal ha tilgang til tett liggeunderlag med tilfredsstillende varmetekniske egenskaper. Dette er for så vidt et krav som også gjelder ved konvensjonell drift. Forsøk ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) har vist at sauer med full ullfell ikke viser preferanse for fast liggeareal i forhold til strekkmetall. De to første ukene etter klipping viste dyrene derimot en klar preferanse for fast gulv med lav varmeledningsevne (for eksempel tre eller halm) framfor spaltegulv av metall. Strekkmetall som eneste gulvtype gir også utfordringer med varmetap hos nyfødte lam og her iverksettes ofte forskjellige tiltak. Mange sauebønder benytter et tykt lag med halm i de avgrensede lammebingene, mens andre nå har begynt å bruke fiberduk som rulles ut på det drenerende gulvet og dekkes av strø. Det er da viktig at strølaget er tykt nok til å kunne isolere tilstrekkelig mot strekkmetallets nedkjølingsevne.

Ut fra resultater fra et forsøk gjennomført av forskere ved UMB ble det konkludert med at smale liggepaller av tre i spaltegulvsbinger kan være en relativt billig og effektiv måte å øke liggekomforten til sauer i økologisk drift. Her var det imidlertid tydelig at sauene lå mer og flere samtidig i binger med liggepaller utformet slik at dyrene kunne ligge inntil en vegg. Daglig renhold av disse liggepallene ble anbefalt hos to av de tre brukerne som deltok i forsøket.

De vanligste formene for drenerende gulv er strekkmetall, plastriser, trespaltegulv eller komposittpalter. Kompositt hevdes å ha gode varmetekniske egenskaper. Til tross for at det ikke foreligger resultater fra forsøk der dette nye materialet har blitt utprøvd, har komposittgulv blitt meget populært hos bønder, særlig i nordlige deler av landet.

Lufting anbefalt, men ikke et krav

I prinsippene for økologisk landbruk blir det fremhevet at «...dyr skal gis betingelser som sikrer livsutfoldelse og trivsel i samsvar med deres fysiologi og naturlige adferd». Det står videre i veileder B til økologiforskriften at: «...alle dyr bør ha tilgang til uteareal også utenom beitesesongen. >>

Er været dårlig nøyer gjerne dyra seg med å stikke hodet ut mellom plastremene.

Tilgang til luftegård om vinteren er derimot ikke påkrevd for småfe og storfe i løsdrift».

Det er imidlertid mange fordeler med å la dyr få tilgang til et uteareal også utenom beitesesongen. Å sikre en tilfredsstillende luftkvalitet i isolerte bygninger kan være en utfordring. Å gi sauer fri tilgang til et uteareal i en slik situasjon vil sikre dyra tilgang til frisk luft, mulighet for sollys og nye sansestimuli fra omgivelsene utenfor fjøsets fire vegger.

Positivt med tilgjengelig uteareal

Utformingen av en slik luftegård er avgjørende. Underlaget må som regel bearbeides for å tåle tråkk og hindre oppbygging av gjørme og møkk. Gjørme medfører en utfordring for god klauvhelse da det danner grobunn for skadelige bakterier, og dyra blir generelt skitne. Et hardt underlag av asfalt eller betong vil gi bedre klauvslitasje og mulighet for å skrape luftegården med traktor, både for å fjerne møkk og snø om vinteren. En må da i tillegg ha en godkjent plass for lagring av denne gjødselen inntil den skal brukes. Mengden gjødsel på utearealet bestemmes trolig i hovedsak av plasseringen av føret i tillegg til om luftegården har overbygd tak eller ikke. Sauene gjødsler mest der føret er plassert; hvis dette tildeles inne i førhekker på spaltegulv vil det meste av gjødsla samles opp direkte i kjeller.

Det er ingen grunn til å knipe på plassen når en anlegger et slikt uteareal. Foreløpige erfaringer fra et pågående forsøk med bruk av luftegård for sau ved UMB tyder på at sauene bruker luftegården aktivt, selv om føret plasseres innendørs. Høy dyretetthet er en av de viktigste kildene til aggresjon og konkurranse hos de fleste husdyrarter. Forsøk viser at dette igjen kan medføre lavere føropptak, lavere vekst, dårligere reproduksjon og større fare for sykdom. Nest etter eteplass er begrensninger i liggeplass den viktigste grunnen til fortrengninger hos sau. Når luftegården har gode forhold og sauene også velger å ligge i luftegården, vil tilgang til uteareal bidra direkte til en lavere dyretetthet og dermed også gi mindre uro og konkurranse.

Dersom man ikke har forhold som ligger til rette for lufting, bør man sørge for at sauefjøset har et lyst og luftig preg. Bruk av vindbremsduk, sprekkpanel eller andre pustende veggløsninger vil være positivt for dyr som ikke får tilgang til uteareal. Glugger eller sjalusi i veggene der dyra

kan stikke hodet ut blir mye brukt av dyra der slike finnes. Dette er rimelige tiltak som kan gi en ekstra kvalitet i fjøs uten lufting.

Tekst og foto: Kjersti Berge

Debio-godkjenning

All økologisk mat som produseres i Norge skal ha en godkjenning fra Debio. Denne godkjenningen er en forutsetning for å kunne bruke Ø-merket og for å få tilskudd for økologisk drift. Som deltager i Debios' kontrollordning får produsentene bl.a. et årlig besøk av en inspektør som reviderer driftsopplegget. Debio står som garantist for at produsentene følger minstekravet i regelverket for økologisk produksjon. Regelverket sine krav til økologisk drift er formulert i den norske økologiforskriften som igjen er basert på EU-forordningen.

Er de økologiske saueprodusentene klare for bygningskravene i 2011?

Dette er et spørsmål som Debio og Norsk Landbruksrådgiving gjerne vil vite mer om. Derfor gjennomfører vi i fellesskap en spørreundersøkelse hos aktuelle produsenter for å få innsikt i hvordan økologiske sauebruk ligger an i forhold til de nye arealkravene.

Spørreundersøkelsen går ut til alle medlemmer i Debio som har økologisk sau og e-post adresse. Vi håper på stor svarprosent som vil gi oss viktig kunnskap om behovet for tilpasninger av bygninger og driftsopplegg på økologiske sauebruk.

